

УДК 342.53

*І. Є. Словська***ВИПРАВДОВУВАТИ ДОВІРУ ВИБОРЦІВ**

Постановка проблеми. Виборці покладають на народних депутатів України важливі державні і громадські обов'язки. Народні обранці покликані брати активну участь у здійсненні завдань господарського й соціально-культурного будівництва шляхом реалізації парламентських процедур. Серед них законодавча є пріоритетною, оскільки визначає стрижневу роль законодавчої інституції в структурі державного апарату. Від якості правового регулювання суспільних відносин суттєво залежить демократизм правової системи.

Свідченням старанного виконання службових повноважень народними депутатами України повинні також стати успіхи в реалізації інтересів жителів виборчих округів, залучення останніх до вирішення питань державного і місцевого значення (народовладді). У розбудові України як демократичної, правової, соціальної держави створення повноцінного громадянського суспільства повинно бути не лише задекларованим, але і мати реальні зрушення в усіх рішеннях і діях державних органів [1, с. 132].

Розглядаючи конституціоналізм як сучасну правову теорію, можна визначити основні принципи – вихідні положення, засади формування, розвитку і функціонування [2, с. 22] цього юридичного феномену. До цих положень насамперед належать такі: верховенство Конституції у правовій системі; верховенство права в житті суспільства і держави; поділ й обмеження державної влади; нормативне закріплення правових процедур; суверенітет Українського народу; взаємна відповідальність держави та особи; реальність прав і свобод, їх охорони, непорушності, гарантованості; відкрите громадянське суспільство; наступність конституційних ідей [3, с. 22–23]. Усі названі характеристики є властивими ефективній роботі парламентаріїв, які повинні втілювати в життя нормативні приписи задля покращання життя народу України.

Позитивний досвід і невдачі діяльності законодавчої інституції загалом і народних депутатів України зокрема маємо змогу споглядати завдяки ЗМІ, мережі інтернет, особистим зустрічам з народними обранцями. За рахунок освоєння доступної нам інформації все ж таки можна вести мову про національний прогрес теорії, практики, історії державного розвитку.

Метою статті є вивчення роботи парламентаріїв як представників народу України у законодавчій інституції, їхньої взаємодії з виборцями. Під час написання статті були опрацьовані праці таких авторів, як Ю. Грошевий, М. Марченко, Б. Ольховський, М. Панов та інші.

Виклад основного матеріалу. Демократичний характер парламенту як загальнонародного органу державної влади яскраво проявляється не лише в порядку його утворення, але й функціонування. Законодавство закріплює повновладдя громадян в особі парламенту та інших представницьких органів, що становлять політичну основу нашої держави.

Широкий демократичний характер парламенту дістає своє відбиття і у складі парламентаріїв. Так, серед них є колишні службовці, народні депутати України, працівники, зайняті у сфері матеріального виробництва, колгоспники, а також безробітні. Цей професійний склад зберігається попри те, що він постійно оновлюється завдяки періодичній ротации під час виборчого процесу і як наслідок, через таку «школу» проходять усе нові і нові верстви населення.

Серед депутатів українського парламенту є справжні політичні довгожителі. Деякі з них працюють у Верховній Раді ще з часів проголошення незалежності України. Звання «вічних» депутатів сьогодні по праву можуть отримати три старожили: Юхим Звягільський – народний депутат восьми скликань, Віктор Пинзеник та Іван Кириленко – обиралися до складу Верховної Ради протягом семи скликань [4].

Незважаючи на кількість проведених у законодавчій інституції років, всі народні обранці зобов'язані якісно виконувати свої повноваження. Протягом сесій вони повинні глибоко аналізувати стан справ на окремих ділянках господарського і соціально-культурного будівництва, вдосконалювати завдяки проведенню виваженої законодавчої, кадрової, контрольної діяльності ефективність суспільного виробництва і рівня керівництва, зміцнювати державну дисципліну і правопорядок тощо. На жаль, народні депутати не повною мірою використовують наявні резерви. До прикладу, 419 народних обранців є членами парламентських комітетів. Громадянська мережа ОПОРА проаналізувала, наскільки вони дисципліновано відвідували засідання своїх комітетів протягом половини каденції у Верховній Раді України VIII скликання. Найбільш відвідуваними стали Комітети зі свободи слова та інформаційної політики (87, 65%), науки і освіти (86, 85%), сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму (83, 46%). Найгірші показники відвідуваності у Комітетах національної безпеки і оборони (63, 64%), паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки (65, 72%), фінансової політики і банківської діяльності (66, 43%).

Стовідсоткову явку на засідання комітетів показали голови Комітетів з питань культури і духовності, податкової і митної політики, промислової політики та підприємництва, сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму. Найгірша явка на засідання у голови Комітету з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства (39, 66%) [5].

Народні депутати демонструють рекордно низькі показники участі в голосуваннях Верховної Ради України. Так, у вересні 2017 р. в середньому один нардеп взяв участь у чверті (25%) голосувань за місяць, що є найнижчим показником за 2017 рік. Для порівняння: у липні один депутат брав участь в середньому в 48% голосувань Ради, червні – 55%, травні – 49%, квітні – 45%, березні – 54%, лютому – 51%, січні – 50%. Загалом у вересні регулярно голосували (більше ніж у половині випадків) лише 60–80 депутатів. Наприклад, 22 вересня в парламенті активно голосували 52 нардепи, 21 вересня – 85, 20 вересня – 80, 19 вересня – 87, 8 вересня – 62, 7 вересня – 99, 5 вересня – 134 з 422. Загалом 353 народні депутати пропустили половину і більше голосувань у вересні (тобто не натискали «за», «проти» чи «утримався»). І подібна ситуація з низькою депутатською активністю спостерігається постійно.

Протягом заявленого періоду народні депутати із фракції Радикальної партії Олега Ляшка, груп «Відродження» та «Волі Народу» пропустили 90% голосувань. В середньому один депутат РПЛ за місяць взяв участь у 8% голосувань, «Волі Народу» – 7%, «Відродження» – 6%. Тобто депутат натиснув кнопку «за», «проти» чи «утримався». По інших фракціях показники наступні: депутати «Самопоміч» голосували у 58% випадків, «Батьківщини» – 35%, БПП – 29%, НФ – 21%, Опоблоку – 14%. «Більшість голосувань Ради стосувалася правок до законопроекту № 6232 щодо судової реформи. Загалом всі без винятку політичні сили безвідповідально поставилися до їх розгляду.

Ще одна прикریсть – півсотні народних депутатів офіційно відпочивали під час роботи шостої сесії Верховної Ради України. Так, за період із 1 лютого по 21 липня 2017 р. 55 народних депутатів скористалися правом на відпустку. Із них 29 – оформили відпустки без збереження заробітної плати. Про це Комітет виборців України повідомили в Апараті Верховної Ради. Абсолютна більшість депутатів перебували у відпустках під час днів, відведених для роботи із виборцями чи діяльності в комітетах. Однак троє народних депутатів перебували у відпустках й під час пленарних засідань. Це В. Бухарев (ВО «Батьківщина»), М. Ланьо («Відродження») та В. Парасюк (позафракційний). В. Бухарев перебував у відпустці з 6 по 13 квітня, а також 11 липня, під час яких пропустив 10 пленарних засідань. М. Ланьо пропустив 6 засідань ВР упродовж 4–7 квітня. Найдовше відпочивав В. Парасюк, який брав відпустку в травні (із 16 по 26 травня).

Крім низької депутатської присутності, народні обранці відзначаються доволі низькою фаховою підготовкою. В середньому кожен другий законопроект Верховної Ради України VIII скликання отримує негативні висновки Головного науково-експертного управління (ГНЕУ). Так, зі 100 законопроектів, щодо яких ГНЕУ було надано експертні висновки (червень-вересень 2017 р.), 57 отримали негативну оцінку управління. Їх було рекомендовано повернути на доопрацювання або відхилити. Серед причин негативних висновків – юридична недосконалість законопроекту (положення є нечіткими, внутрішньо суперечливими, нелогічними), суперечність іншим

законодавчим актам, відсутність потреби в прийнятті законопроекту тощо. Загалом ГНЕУ було надано негативні висновки щодо 68% законопроектів «Батьківщини», зареєстрованих впродовж 2017 року (з 1 січня по 15 вересня). Із 60 ініціатив 41 було рекомендовано повернути на доопрацювання чи відхилити. У групи «Відродження» цей показник склав 65%, «Самопоміч» – 64%, БПП – 63%, «Народного фронту» – 60%, «Опозиційного блоку» – 58%, «Радикальної партії» – 56%, «Волі народу» – 55% [6].

Окрім діяльності безпосередньо в парламенті, народні депутати України взаємодіють з виборцями, залучаючи їх до участі в управлінні державними і громадськими справами, подають необхідну допомогу, організують на успішне вирішення проблем виборчої дільниці і округу власними зусиллями. Водночас дані соціологічних опитувань свідчать, що громадяни не довіряють органам державної влади. Ситуація із Верховною Радою України є найскладнішою, їй не довіряли ніколи. Хоча у 2005 році був період, коли показники довіри та недовіри майже врівноважувались. Це парадокс. Зрозуміло, що люди довіряли новообраному президенту та новопризначеному уряду, але Верховна Рада на той час вже допрацьовувала четвертий рік.

Взагалі після виборів присутня певна ейфорія та враження, що все буде швидко змінюватися на краще. Такий цикл стосується всіх державних інституцій. Проте, коли обранці не виправдовують сподівань, падає довіра. З Верховною Радою ще цікавіше. Одразу після виборів соціологи запитують: «Як ви вважаєте, ви зробили правильний вибір?». Абсолютна більшість відповідає, що так. Наступне питання: «Ви довіряєте Верховній Раді?». Не довіряють. Тобто обрали та не довіряють.

Українцям притаманна традиційна недовіра до всього, що стосується держави. Це глибокими коріннями йде в історію, і цим ми відрізняємось від європейських країн, оскільки дуже скептичні. Зазвичай, щоб втратити довіру людей, треба зробити щось погане. А у нас навпаки: ми заздалегідь не довіряємо, нашу довіру треба заслужити, вона у нас не апіорна. Тобто згідно з поствиборними опитуваннями довіри політики не заробили? Не змогли. І кожні наступні вибори є в цьому сенсі показовими. Наші вибори – це аукціон обіцянок. Хто більше пообіцяє, за того і проголосуємо.

Ми – унікальна країна. У нас майже на всіх виборах перемагала опозиція. За винятком другого терміну Кучми у 1999 році. За партійними списками так само. Різко втрачали підтримку колишні переможці попередніх виборів.

На жаль, мотивація у людей під час голосування – особистісна. Під час опитування більшість відповідає, що їх цікавить особистість кандидата, і лише потім люди звертають увагу на пропозиції, ідеї, попередню діяльність, а професійність – взагалі внизу списку. І завданням громадськості має стати ця тенденція переламати. Переконати людей, що ми обираємо не яскраву особистість, а представників вищого органу державної влади, фактично керівників держави. І ці майбутні високопосадовці, як на конкурсі, повинні пояснити, що робитимуть, які бачать кроки для України. Тобто люди мають зробити свій вибір раціональним. Є об'єднання та ЗМІ,

які намагаються цього досягти. Зокрема, є «Виборча рада UA», яка сформулювала ключові питання, на які мають відповісти кандидати.

Крім того, громадянське суспільство повинно працювати з виборцями – громадським організаціям довіряють більше, ніж політикам. Вони і мусять формувати у виборців попит на раціональність, адже громадських діячів або журналістів кандидати можуть проігнорувати, а із суспільством так не вийде.

Важливо і те, хто стане переможцем, і те, якою буде виборча кампанія. Якщо це буде повний розгул популізму, то він означатиме невизначене майбутнє України, невизначеність у діяльності новосформованих представницьких органів держави.

Соціологічні опитування показали, що 66% українців прагнуть нових політичних лідерів. При цьому лише 25% респондентів змогли когось конкретно назвати. Серед них є і Зеленський, і Вакарчук, і Мураєв. Безперечно, їм притаманна харизма і, відповідно, вони зможуть сформувати такі політичні сили, які реально пройдуть в парламент.

Позитивним фактом є той, що 0% вважають майбутні вибори не чесними. Відсутності фальсифікацій на загальнонаціональному рівні сприятимуть екзит-поли, спостерігачі. Фальсифікації можуть бути, скоріше, на мажоритарних округах. І навіть нефальсифікації – гречкою округи засіватимуть.

На перебіг виборчого процесу, депутатський склад, безперечно, впливають особистісні почуття виборців, їхній життєвий досвід. Таке опитування проводив Інститут соціології. Найменше задоволених життям було у 1998 році – лише 13%. Найкращий показник був у 2008-му перед світовою економічною кризою. Тоді людський добробут йшов вгору – 36% задоволених життям. У 2013 році задоволених було 30%, а у 2014 – у рік війни – кількість задоволених життям не зменшилася, а навіть дещо зросла. Зараз задоволених 35%, незадоволених – 44%.

Стосовно матеріального стану, то люди самі його оцінюють. У 2017 році віднесли себе до категорії тих, кому коштів «вистачає лише на харчування» (тобто – бідність), 42% опитаних, а у 2018 році – 32%. Це також багато, але все ж на 10% менше. Ці люди, скоріше за все, перейшли у категорії тих, кому «загалом вистачає на прожиття», – у 2017 році їх було 32%, а зараз стало 40%. Проте найвищий за всі ці роки показник – «вистачає на все необхідне, але не до заощаджень» – у 2017 було 11%, сьогодні – 18%. Життя потрохи змінюється на краще і люди його оцінюють із власного досвіду [7]. Хоча успішне виконання народними обранцями завдань, які ставить перед ними на сучасному етапі Українська держава і суспільство, великою мірою громадяни пов'язують з ініціативою і активністю «нових облич», здатних вжити негайних заходів до покращення соціально-економічної і політичної ситуації в країні.

Висновки. За останні роки значно розширилося коло питань, які виносяться на розгляд сесії. До їх підготовки залучаються все більше фахівців, але виконати якісно повноваження парламент здатний лише за неухильного виконання народними депутатами України своїх обов'язків перед вибор-

цями. Народні обранці повинні постійно якісно виконувати відповідальні завдання і в такий спосіб вище піднести рівень довіри до законодавчої інституції. Включатися в роботу слід одразу після виборів, а не перед оголошенням початку виборчої кампанії. Інших надійних механізмів політичної стабільності, демократії та національної безпеки не існує.

Література

1. Ольховський Б.І. Конституційні принципи і питання поточної нормотворчості. *Матеріали наукової конференції «Конституція України – основа модернізації держави та суспільства»*. 21–22 червня 2001 р., Харків. Упорядники. Ю.М. Грошевий, М.І. Панов. Харків : Право, 2001. С. 132–134.
2. Общая теория государства и права: Академический курс в 2-х т. / Отв. ред. М.Н. Марченко. Т. 2. Теория права. Москва : Зерцало, 1998. 656 с.
3. Словська І.Є. Український конституціоналізм: етапи становлення і розвитку: дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2004. 213 с.
4. Логвиненко О., Мінкіна К. Хто вони? Старожили українського парламенту / ОПОРА. URL: <http://longread.opora.ua.org/starozhylygrady> (дата звернення: 12.04.2019)
5. Токарський А., Чудінович О. 2,5 роки парламенту. Дисципліна VS. Комітети. Як депутати відвідують засідання комітетів / ОПОРА. URL: http://longread.opora.ua.org/vidviduvanniakomitativ_nardepu (дата звернення: 12.04.2019)
6. Аналіз роботи шостої сесії Верховної Ради VIII скликання / ВГО «Комітет виборців України». 28.09.2017. URL: <http://www.cvu.org.ua> (дата звернення: 12.04.2019)
7. Бекешкіна І. Довіру українців треба заслужити, вона у нас не апіорна / Фонд «Демократичні ініціативи ім. І. Кучеріва». 8 січня 2019. URL: <https://dif.org.ua/article/irina-bekeshkina-doviru-ukraintsiv-treba-zasluzhiti-vona-u-nas-ne-apriorna> (дата звернення: 12.04.2019).

А н о т а ц і я

Словська І. Є. Виправдовувати довіру виборців. – Стаття.

Досліджуються проблеми діяльності народних депутатів України як членів представницького органу народу. Об'єктом аналізу стають такі негативні чинники, як пропуски пленарних засідань і засідань комітетів, низька якість законодавчої діяльності. Простежується зв'язок між активністю виборців під час виборів і якістю їхнього життя, бажанням обрати на державні посади «нові обличчя». Підкреслено, що без постійного якісного виконання народними депутатами їх обов'язків неможлива побудова політичної стабільності, демократії та національної безпеки.

Ключові слова: вибори, виборці, парламент, народні депутати України, апарат держави.

А н н о т а ц и я

Словская И. Е. Оправдывать доверие избирателей. – Статья.

Исследуются проблемы деятельности народных депутатов Украины как членов представительного органа народа. Анализируются такие негативные факторы, как пропуски пленарных заседаний и заседаний комитетов, низкое качество законодательной деятельности. Прослеживается связь между активностью избирателей во время выборов и качеством их жизни, желанием избрать на государственные должности «новых лиц». Подчеркнуто, что без постоянного качественного исполнения народными депутатами их обязанностей невозможно построение политической стабильности, демократии и национальной безопасности.

Ключевые слова: выборы, избиратели, парламент, народные депутаты Украины, аппарат государства.

S u m m a r y

Slovska I. Ye. Justify the credibility of voters. – Article.

The problems of activity of MP of Ukraine as members of a public representative body are researched. The analysis of such negative factors as the absence in plenary meetings and committee meetings, low quality of legislative activity are conducted. There is a link between voters' activity during the elections and the quality of their lives, the desire to elect the "new faces" for state positions. It is emphasized that without constant quality execution by MP of Ukraine their duties, it is impossible to build political stability, democracy and national security.

Key words: elections, voters, parliament, MP of Ukraine, state bodies.